

Det händer i
**BIOSFÄROMRÅDE
VOXNADALEN**

INFORMATION OM BIOSFÄROMRÅDE VOXNADALEN, 2022

SID 6 TVÅ FORSKNINGSPROJEKT

TILL VOXNADALEN

SID 7 DE FICK

BIOSFÄRPRISET 2022

SID 8

**HÅLLBAR
PLATSUTVECKLING**

SID 12 TRÄFFAR FÖR

KVINNLIGA SKOGSÄGARE

Biosfärområde Voxnadalen

I juni 2019 utsåg Unesco Voxnadalen till biosfärområde. Genom denna utnämning är vi i Voxnadalen en del av ett världsomspännande nätverk med uppgift att bidra till genomförande av FN:s globala mål för hållbar utveckling. Vi brukar ibland beskriva det som att vi är ett modellområde för hållbar utveckling.

Vårt biosfärområde har **tre** fokusområden. Det är *Skogen som hållbar resurs*, *Levande vatten* och *Ett öppet och levande landskap*.

Under våren 2022 valdes en ny styrelse till biosfärområdet. Som en del av den nya styrelsen valdes jag som ny ordförande efter avgående Mikael Jonsson.

Det är många spännande delar som är på gång inom vårt biosfärområde. Vi fick under våren klartecken från Tillväxtverket om medel för att jobba med **Hållbar platsutveckling** inom ramen för både Biosfärområde Voxnadalen och Världsarvet Hälsingegårdar. Jobbet pågår för fullt med hjälp av projektledare Catherine Vennberg och ska framförallt bidra till att öka kännedomen om den utvecklingspotential som de två Unesco utnämningarna kan ha för oss i Hälsingland, öka samarbetet kring natur och kulturfrågor och att öka medvetenheten bland både invånare och besökare om de unika platser som finns att besöka och uppleva.

Vi fick under våren en presentation av den förstudie som har gjorts kring Hässjaån och delområdet Levande vatten. Här finns mycket att fortsätta arbeta med och det

blir spännande att se hur biosfärområdet kan bidra till både ökat hänsynstagande till fiskens förutsättningar men även till de kulturhistoriska värden som finns efter Hässjaån som är ett biflöde till Voxnan.

Vi har även precis satt igång ett stort arbete kring *Skogen som hållbar resurs*. Ambitionen är att Biosfärområde Voxnadalen ska kunna spela en viktig roll för en nyanserad och kunskapsbaserad diskussion om skogen i framtiden då vi är ett verkligt skogslandskap. Hur tror vi att skogen kan användas på bästa sätt både nu och i framtiden? Hur kan vi bruka skogen som råvara utan att viktiga naturvärden försvinner? Hur kan skogen bidra till att uppnå klimatmål men samtidigt vara en viktig inkomstkälla för både verksamma företag och privata skogsägare? Vi kommer under året att samarbeta med Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala för att hitta verktyg och metoder för hur vi kan föra dialoger och

diskussioner med alla som är intressenter kring skogen.

Som en del av arbetet kring *Skogen som hållbar resurs* har det även tagits fram ett studiematerial kring Hälsingefuran och hur man ska bruka skogen för att uppnå en så hög kvalitet som möjligt och kunna få bättre ekonomisk ersättning för detta.

Blir du intresserad av att delta i vårt fortsatta arbete, kontakta vår koordinatör Hanna Alfredsson, projektledare Benny Backeby eller mig som ordförande för Biosfärområde Voxnadalen. ■

Ordförande Biosfärområde Voxnadalen

Håkan Englund

Tfn 070-673 16 33

Håkan Englund. Foto: Niklas Stagvall

REDAKTIONSGRUPP:

Hällpetters Maria Bergström, Hanna Alfredsson, Benny Backeby och Olle Berglund.

ANSVARIG UTGIVARE: Hanna Alfredsson, Biosfärområde Voxnadalen

KONTAKT: Biosfärområde Voxnadalen, Ovanåkers kommun, 828 80 Edsbyn

E-POST: info@voxnadalen.org

HEMSIDA: www.voxnadalen.org

LAYOUT & TRYCK: Reklamab, Edsbyn

PAPPER: Omslag Nordi Silk 150 g, inlaga Nordi silk 115 g

Tidskriften är en utgivning av Biosfärområde Voxnadalen och delas ut till alla hushåll inom biosfärområdet.

Om inte annat anges är artiklarna författade av redaktionen.

Omslagsbild: Exkursion för kvinnliga skogsägare, Svartboskogen oktober 2022, Foto: Khaled Zouroum

Biosfärområde Voxnadalen finansieras av Ovanåkers, Ljusdals och Bollnäs kommuner samt Naturvårdsverket. Projektmedel har erhållits från Tillväxtverket, LONA, LOVA, Region Gävleborg samt KUA-fonden.

Region Gävleborg

MED FINANSIERING FRÅN tillväxtverket

Efter ett kvarts sekel – Olle säger hej då

Nu har jag tagit ut en något för tidig pension, efter egentligen alldeles för många, men givande år, i Ovanåkers kommuns tjänst.

Min resa började som projektledare i något som kommunen valt att kalla för Miljöcentrum. Projektet gick ut på att följa upp och jobba med miljöfrågor byggt på ett aktivt arbetsmarknadsprojekt. I detta ingick att jobba med ett så kallat lokalt investeringsprogram som kommunen beviljats medel för, vi tog även ansvar för ett projekt tillsammans med Bollnäs med energirådgivning på agendan. Under arbetet med det öppna landskapet, som även omfattade renoveringar av lador och fåbodbyggnader, började en tanke gro...

Det var sedan vid ett möte med Gävleborgs Fåbodförening som idén om att bilda ett biosfärområde kom upp på dagordningen. En förstudie genomfördes och det var nära att projektet under åren 2006–2008 gick vidare med en utveckling. Nu blev det inte så, eftersom vi avskade vad världsarvet Hälsingegårdar skulle ta vägen. Projektet lades i malpåse tills slutet av 2013 då vi arbetat fram en förstudie som fick namnet

"Bruka utan att förbruka". Den låg till grund för en projektstart där Ovanåkers kommun med projektmedel från Region Gävleborg och Naturvårdsverket påbörjade resan mot att bli ett biosfärområde.

Resultatet när vi väl blev utsedda som ett av Unescos biosfärområden 2019 skiljer sig rejält från den förstudie som jag var med och tog fram. Området är så mycket större och omfattar i stort sett hela Voxnans avrinningsområde och den tydlighet som de tre fokusområdena bidrar med fanns inte med på det självklara sätt som de gör idag.

Det har varit ett roligt uppdrag att arbeta åt kommunen. Det var aldrig meningen att det skulle bli så många som 24 år. När jag ser tillbaka så beror det på att jag hela tiden fått nya utmanande uppgifter som gjort att jag fått lära mig mycket och sätta mig in i nya uppgifter.

Biosfärområdet betyder mycket för lokalsamhället, inte minst för Ovanåkers kommun där utnämningen innebär att externa medel till miljö- och naturåtgärder ständigt bidrar till satsningar som annars inte skulle bli av. Nu finns stora möjligheter att med

Olle Berglund. Foto: Hällpetters Maria Bergström

min ersättare Benny få till bra projekt som inte minst utvecklar fokusområdet "Levande vatten".

Jag kan ju ändå inte sluta helt, utan går nu in som styrelseledamot och representant för Förbundet Svensk fåbodkultur och utmarksbruk. Det binder på sitt sätt ihop säcken och biosfärräsan slutar där den började för min del – i fåbodbruket.

Lycka till Benny!

Olle Berglund

Benny Backeby tar över

Mitt intresse för naturen och dess mångfald kom i tidig ålder, otaliga somrar tillbringades i stugan i Väsbo, metandes på sjön eller vandrades i skogen tillsammans med min farfar Eddie.

Jag är född och uppvuxen i Hälsingeskogarna, bor i Alfta tillsammans med sambo Stina och våra två barn. Att nu få möjligheten att jobba och verka inom ett biosfärområde är stort och ärofyllt för mig. Jag tror att många av oss boende här inte riktigt förstår vilken potential och vilken kvalitetsstämpel det är att bli antagen av Unesco som biosfärområde. Vi vill öka förståelsen och kunskapen om vad det innebär att vara ett modellområde för hållbar utveckling, ett biosfärområde.

Under många år har jag arbetat inom skolvärlden och detta är en värdefull erfarenhet som jag tar med mig in i mitt nya

arbete. Jag har varit ideellt engagerad i Alfta Fiskevårdsområdesförening som ordförande under lång tid och det har gett mig möjligheter att arbeta med vattenvårdsfrågor, som jag brinner för. Nu blir arbetet bredare och på en större geografisk yta.

Min kollega Hanna Alfredsson och jag kommer att fortsätta utveckla biosfärområdet genom att arbeta med forskningsbaserade fakta för hållbar utveckling, tillsammans med lokala aktörer och genom detta närma oss Agenda 2030 och de globala miljömålen.

Det är i upplevelsen som förståelsen och kunskapen skapas, därför är det viktigt för mig att visa upp vårt modellområde, Biosfärområde Voxnadalen.

Benny Backeby

Benny Backeby. Foto: Khaled Zouroum

Bingo för biosfärområdet och hälsingegårdar

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

Tillväxtverket satsar en rejäl peng, nitton miljoner, på att främja hållbar platsutveckling i hela landet i syfte att skapa attraktiva miljöer för besökare, boende, företag och investeringar.

Myndigheten gör dessutom en särskild satsning på att världsarv och biosfärområden ska utveckla besöksmiljöer som är intressanta både nationellt och internationellt. Därför har Hälsingland, som är en av två platser* i landet som både har ett världsarv och är ett biosfärområde, valts ut och Ovanåkers kommun beviljats ca 1,5 miljoner för ett projekt som startade i maj och håller på fram till februari 2023.

Spännande! Men vad är det ni ska göra? Vi ställer frågan till Maria Rosén, kommunikatör som tillsammans med projektledaren Catherine Vennberg driver arbetet. – Vi har arbetat under ca sex månader med olika workshops med fokus på analyser kring nuläge, hållbarhet, målgrupper med mera och går nu in i en strategisk fas med framtida organisering i fokus. Parallellt med det arbetet åker vi ut till aktörer på olika platser och berättar om projektet och vad vi kan göra tillsammans för att utveckla våra destinationer på ett hållbart sätt. Som det är nu arbetar biosfäroorganisationen och Världsarvet Hälsingegårdar på varsitt håll för att attrahera besökare, målsättningen är att hitta en gemensam väg till framtida samarbete. Vi behöver också öka kunskapen om de här båda unika utnämningarna. Trots att det gått några år så är det inte helt självklart vad som ligger i begreppen "biosfärområde" och "världsarv", och vad det betyder för oss som bor och verkar här.

Bland platser som besökts under hösten kan nämnas Långhed, Svabensverk, Fågelsjö, Los, Skålsjögården samt flera hälsingegårdar. Dessutom har kontakt knutits med flera nätverk i Hälsingland med fokus på skola, besöksnäring, hembygds- och bygdegårdar. Destinationer som alla har en sak gemensamt – att besökarantalet är högt under sommarsäsongen men planar ut under resten av året. Finns det vägar framåt för att jämna ut besökarantalet? Har andra lyckats och i så fall hur? Det finns många frågor som vinner på att lyftas fram i grupp, som exempelvis varför det överhuvudtaget är viktigt med platsutveckling för att attrahera turister.

Maria Rosén. Foto: Benny Backebj

DAGENS BESÖKARE, MORGONDAGENS INFLYTTARE

Drömmen om ökad inflyttning till våra landsbygdskommuner har länge varit knuten till tanken på nyetablering av något större företag. Turismens betydelse har förbisetts. I sin rapport *Fakta om svensk turism 2021* skriver Tillväxtverket "Fler och fler svenskar lämnar storstäderna för att bo i andra delar av landet. Trenden har förstärkts under coronapandemin då många har börjat arbeta helt eller delvis på distans och därmed fått möjlighet att bo längre bort från jobbet. Fler landsbygdskommuner, ofta sådana som präglas av turism, har nu en inflyttning i stället för utflyttning."

Förutom att turismen skapar arbetstillfällen för de som redan bor på platsen är den alltså, enligt Tillväxtverket, en inkörsport till permanentboende. Maria förklarar hur processen ofta kan fungera. – Någon besöker en plats för första gången, trivs och kommer tillbaka igen. I nästa steg kanske de köper ett fritidshus och utvecklar ett permanent nätverk på orten. Nästa steg kan då vara permanent bosättning och med tiden också lokalt företagande.

Det finns alltså goda skäl till att bygga lokalt och utveckla de unika platser och besöksmiljöer vi har i Voxnadalen. Vi har mycket att erbjuda turister och potentiella inflyttare. Låt oss hjälpas åt att utveckla dessa platser på ett hållbart sätt. ■

*Den andra platsen i Sverige ligger i Blekinge som har Världsarvet Örlogsstaden Karlskrona samt Biosfärområde Blekinge arkipelag.

Andra biosfärområden som har beviljats medel är Vindelälven-Juhtátahkka, Östra Vätterbranterna, Blekinge Arkipelag och kandidatområdet Storkriket. Andra världsarv som har beviljats medel är Hansestaden Visby på Gotland, Höga Kusten och Kvarkens skärgård, Grimeton radiostation och Örlogsstaden i Karlskrona.

Från Hälsingeleden till Liberation trail i Botswana

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

I Bollnäs har platsutvecklingsarbetet kombinerats med ett internationellt samarbetsprojekt för att inkludera unga.

Kommunen har ingått partnerskap med kommunen Lobatse i Botswana för att gemensamt jobba med att inkludera ungdomar i det lokala kulturarvet. Hållbarheten och bevarandet av vårt natur- och kulturarv är beroende av att det görs relevant i våra ungdomars liv och sammanhang.

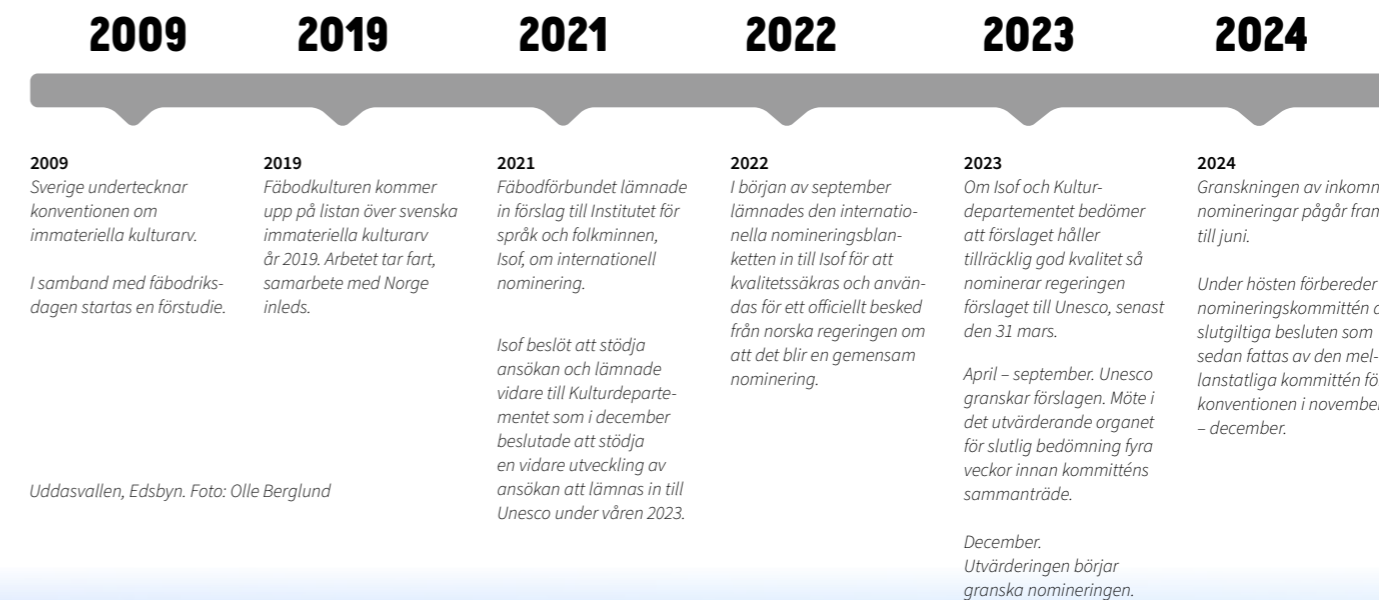
Helen Blomqvist, kulturchef berättar vad som är på gång. – I Bollnäs kommun är det konkreta utvecklingsarbetet fokuserat

på kulturhistoria och aktiviteter längs Hälsingeleden. Inkludering av unga skapar förutsättningar för en variation av perspektiv, berättelser och aktiviteter. I Lobatse utvecklas kulturhistoriskt viktiga platser från tiden då man tog ställning mot apartheid-regimen i Sydafrika och tog emot sydafrikanska flyktingar, men även vandringsleder inkluderas i projektarbetet. Ett exempel på det är Liberation Road som var flyktvägen från Sydafrika.

Nelson Mogomotsi, kommunchef i Lobatse och Bono Mmusi Mogomotsi ordförande i föreningen The Botswana Society besökte Bollnäs kommun i oktober. Tillsammans med lokala representanter har de delat med sig om vad de gör lika och vad de gör olika, i vad som är starten på ett tre år långt samarbete. ■

Får vi en tredje utnämning av Unesco?

Hälsingland är unikt redan idag då vi både har ett världsarv och ett biosfärområde, två utnämningar av Unesco. Men samtidigt pågår en långt gången nomineringsprocess där den svenska fäbodkulturen, tillsammans med det norska seterbruket kan komma att bli upptagna på Unescos lista över immateriella kulturarv. Och fäbodkar har vi gott om i vårt område. Ska det bli en tredje buckla?

Platsutveckling i praktiken

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

Redaktionen passade på att delta i ett platsutvecklingsmöte. Intressant, här gick samtalet över från teorinack till konkret handlingsplan på 30 minuter blankt. Pang på!

Vi befinner oss på Skålsjögården där det unga paret Jonas och Sabrina Rotzler tog över verksamheten i våras. Paret, som kommer från Schweiz, sökte sig hit för att starta ett nytt liv.

– Nu har vi börjat bygga upp vår verksamhet här. Vi serverar lunch på helgerna och har caféet öppet. Vi ska också börja röja för att preparera skidspår och inför Vasaloppet ska vi ha träningsläger under ledning av Dan March. Vi kommer ha aktiviteter med biking, hiking och fishing, berättar Jonas på en blandning mellan engelska och svenska.

Här händer det saker.

SAMARBETE MED SVABENSVERK

Sabrina berättar att de får en hel del förfrågningar om bröllop, något som de dock inte har kapacitet att hantera, förutom själva boendet. Nu kommer samtalet in på grannbyn Svabensverk, som har motsatt problem. Det gamla bruksstallet i Svabensverk är en populär plats för bröllop. Bara under den gångna sommaren har det varit elva bröllop i Svaben.

I skrivandes stund är redan nio bröllop bokade till nästa sommar och även några tidiga bokningar till sommaren 2024. Då varje bröllop har minst ett hundratal gäster är varena ledig sängplats upptagen på byns två B&B, camping samt hos privata hyresvärdar. Många gäster bussas därför till annan ort, oftast till något hotell i Falun. Därför föds här idén om ett aktivt samarbete mellan Skålsjögården och Svaben.

– Vi skulle kunna hänvisa dem som frågar oss om bröllop till Svaben istället och lägga ut information om det på våra sociala kanaler, föreslår Jonas, och Svabensverk skulle kunna hänvisa till oss när det gäller

boende. Jag har planer på att köpa en minibuss och skulle därför kunna fixa transfer mellan Skålsjön och Svaben.

En stund senare är ett möte bokat mellan paret Rotzler och representanter från bygdeföreningen Svabensverk. Att lyfta blicken utanför den egna "50-skylden" kan leda till oväntade möjligheter.

NY TILLVARO

Vi passar också på att fråga hur det kom sig att paret lämnade Schweiz för en helt annan tillvaro i Hälsingland. Jonas berättar att de hade ett till synes bra liv i sitt hemland. Jonas med jobb som quality manager inom läkemedelslogistik och Sabrina med arbete på bank.

– Det kändes ändå inte bra. Det var mycket stress på jobbet och ett kapitalistiskt system som liknade en diktatur med stark hierarki. Alla människor var helt fokuserade på sig själva och sitt eget bästa. Jag hade också långa arbetsdagar, barnen

sov när jag åkte till jobbet och sov när jag kom hem.

Blickarna gick mot Sverige där paret tidigare varit på besök då Jonas har en kusin i Uppsala. De sökte på nätet efter ett hotell eller camping att köpa i Dalarna eller Hälsingland. När Skålsjögården dök upp kände de att det var helt rätt.

SKÅLSJÖN I TV-DOKUMENTÄR

Förmodligen kommer vi att se en hel del schweiziska turister framöver. Det nationella tv-bolaget SRF gör nu en dokumentärserie om schweizare som emigrerat, Rozlers har blivit utvalda att vara med, berättar Sabrina.

– De har varit här och filmat tre gånger och kommer tillbaka när det är vinter.

Nu hoppas både Tv-bolaget och familjen i Skålsjön att det ska bli en riktig vinter med mycket snö. ■

Skålsjögårdens annex. Foto: Hällpetters Maria Bergström

Sabrina och Jonas Rotzler. Foto: Hällpetters Maria Bergström

INSPIRATIONS DAG 10 JANUARI KL 10-18

En inspirerande heldag - med fokus på Biosfärområde Voxnadalen och Världsarvet Hälsingegårdar. Vi bjuder in alla som vill och kan till Långheds bygdegård, med öppet hus och information om biosfärområdet och världsarv i Hälsingland. Lokal mat och dryck kommer att finnas på plats - välkomna!

PS... Håll utkik på vår hemsida och på facebook för mer information.

Lars Hed och Edvin Kronberg. Foto: Khaled Zouroum

Lars och Edvin är årets mottagare av Biosfärdiplomen

■ TEXT HANNA ALFREDSSON, BENNY BACKEBY

För andra året i rad delar Biosfärområde Voxnadalen ut sitt diplom. Nytt för i år är också ett särskilt ungdomsdiplom.

Vi möter upp årets två pristagare, Lars Hed och Edvin Kronberg, vid den nyligen restaurerade våtmarken i Mödånge för att gratulera. Våtmarken i fråga ligger nämligen på Lars egna ägor och hans engagemang har därför varit avgörande för att området åter igen kan bli ett värdefullt fågelområde.

– Jag blev väldigt glad, men det är många som varit med och dragit i det här, jag har inte varit ensam om det. Kul att det uppskattas, det här har jag gjort för att jag själv tycker det är roligt och om andra också tycker det så är det ännu bättre.

Mer om både Lars och den nyrestaurerade våtmarken i Mödånge går det att läsa om i reportaget på sidan 8–9.

STARTADE STUDIECIRKEL

Blott 11 år gammal är Edvin biosfärområdets yngste diplommottagare. Under sommaren som gick rapporterades det

flitigt om Edvins naturengagemang i både dagspress, radio och nationell TV och var något som tog sin början i en uttorkad bäck med döda musslor.

– Jag började med att ta reda på fakta och skaffa mig kunskaper om biotopvård. Sedan gick jag en studiecirkel om vattenvård och kontaktade fiskervårdsföreningen och Fortum, berättar Edvin.

Tillsammans med sin vän Otto Keränen gjorde de slag i saken och restaurerade den uttorkade bäcken och fick Fortum att släppa på mer vatten.

Det var på fisketurerna med sin pappa som Edvins intresse för naturen föddes, och i takt med att intresset och kunskaperna ökade såg Edvin också hur människans nyttjande av älvarna och vattendragen påverkade livet i vattnet negativt.

– Jag gillar att läsa Hans Lidmans böcker men känner mig ibland ledsen när jag läser om vilket bra fiske vi hade här i våra vatten för inte allt för långesedan. Jag önskar och tror att vi med hjälp från oss människor åter kan uppleva friska vatten fulla av liv, säger Edvin.

HUR NOMINERAR JAG TILL BIOSFÄRDILOMET?

Med diplommet vill vi uppmärksamma de initiativ som enskilda personer, föreningar och företag verksamma i biosfärområdet tar för att främja en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling i Voxnadalen.

Redan nu går det bra att börja nominera till 2023 års biosfärdiplom. Nomineringar tas emot löpande fram till 15 augusti för innevarande års biosfärdiplom. Nominera via epost till info@voxnadalen.org eller via brev till Att. Biosfärområde Voxnadalen, Ovanåkers kommun, 828 80 Edsbyn. Ange en kort motivation om max 300 ord till din nominering.

KUNSKAP ÄR NYCKELN

Edvin ser den nyligen restaurerade våtmarken här på Lars ägor i Mödånge som ett gott exempel på detta.

– Till våren tänker jag ta cykeln hit och skåda fågel men jag hoppas även på att få se stora lekande gåddor.

– Jag känner mig hedrad av att få ta emot biosfärområdets ungdomsdiplom och jag hoppas att det inspirerar fler unga att göra en insats för en bättre miljö och att hjälpa djur och fiskarter, säger Edvin.

Vi passar på att fråga Edvin om några tips för att komma igång.

– Först, se till att skaffa dig kunskap så att du gör rätt. Ta sedan kontakt med en förening inom det område som du vill engagera dig i. Och sist men inte minst, ta med dig en kompis och kör igång, det är inte svårare än så!

Allt sedan den dagen på sommarlovets då Edvin och Otto körde igång arbetet runt den torrlagda bäckfåran har det hunnit rinna mycket vatten under broarna, men alldeles för lite om du frågar Edvin. ■

Läs styrelsens motivering på Biosfärområdets hemsida.

Gäss.

ARBETET KLART VID MÖDÄNGE

Två års arbete har gett resultat, våtmarken är återställd. Redan i höstas sågs sädgäss, vitkindad gås och vanliga gäss i hundratals gå och beta på strandängarna. I ett framtidsscenario ser vi också andra djur gå här, då med mular i marken.

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM FOTO STEFAN PERSSON, HELSINGEBILDER

Torbjörn Alsing ordförande i Bollnäs Naturskyddsförening är entusiastisk.
– Det är bättre nu än någonsin, bättre än när det var bra!

Alsing syftar på 50 – 60-talet då fågelrikedomen gjorde området till ett stort utflyktsmål. De senaste 15 åren har marken växt igen på grund av ökad näringstillförsel och ett lägre vattenstånd.
– Ett litet sidoprojekt var också att vi sökte, och fick, pengar ut Fortums miljöfond via Bra Miljöval för att göra en vassröjning vid Mödängebron, vilket är fixat nu.

Nu återstår det bara en sak berättar Torbjörn.
– Vi ska få upp vindskydd och ordna med utsiktsplatser, men vi har vintern på oss innan det ska stå färdigt.

MARKÄGAREN

Torbjörn framhåller att en huvudperson i sammanhanget är Lars Hed, utan vars medverkan projektet inte låtit sig göras. Lars är markägaren som inte bara upplåtit den areal han hade utan även köpt till mer

mark som han ställt till förfogande. Något som kanske kan inspirera andra.
– Det är viktigt för andra markägare att se att man kan göra saker på sina ägor som gynnar den biologiska mångfalden, menar Torbjörn.

Vi när Lars Hed per telefon och han berättar om bakgrunden till sitt engagemang.
– Jag har sedan barnsben dragits till det här området, alltid tyckt om det och det har varit en dröm att få återställa det. År -99 frågade Bollnäs västra jaktvårdsområde om de fick tillåtelse att restaurera en del av området och bygga fågeltorn, så då satte vi igång det första projektet.

SAMARBETE GER RESULTAT

Efter att Lars köpt till mer mark i Mödänge ville han fortsätta med restaureringen även på den nya arealen. År 2018 började Torbjörn och Lars därför att dra i trådarna för att få igång det arbete som nu nått i mål.

– Vi drog in Bollnäs kommun, Naturskyddsföreningen, Bollnäs fiskerivårdsområde och fler andra aktörer och fick pengar från LOVA, lokala vattenvårdsprojekt via Länsstyrelsen. Arbetet har

gjorts av Lindings Våtmarksrestaurering AB, ett företag som utgår ifrån Söderala men som arbetar över hela landet.

Syftet med projektet var att:

- främja den biologiska mångfalden
- minska risken för övergödning
- bidra till bättre vattenhushållning
- locka besökare tillbaka till Mödänge

När Lars nu ser ut över den återskapade våt- och ängsmarken har han en önskan

Mödänge klart.

– att det skall finnas betande djur på strandängarna, så som det gjorde förr.
– Vi skulle kunna ha några fjällkor och Linderödsvin. Området är ungefär en hektar men med åkern bredvid skulle det kunna bli cirka tre hektar. Det räcker inte till så många djur, men det skulle vara roligt för barnfamiljerna att det i alla fall gick några stycken här. Jag kan dock inte klara vinterförvaringen av dem utan jag skulle vilja att någon lånar ut djur över sommaren.

ANDRA PROJEKT VÄNTAR

Lars Hed är idag 72 år och pensionerad. Som bondson är han uppvuxen på ett jordbruk men har under åren hunnit med att arbeta i skogen, som arrestvakt åt polisen och även som energirådgivare åt Bollnäs och Ovanåkers kommuner. Alltid med huvudet fullt av idéer.
– Jag brukar prata om att nu ska jag göra det, och sedan det, och sedan det... Någon frågade mig en gång "och hur länge tror du att du ska leva då?". Men man måste ju ha visioner!

Närmast på tur står att renovera ett brygghus.

– Man kortade av huset någon gång i slutet av 1800-talet, nu har jag tänkt bygga upp det igen men inte fullt lika långt, det står ett boningshus i vägen. Jag vill återskapa det nästan som det en gång var och behöver få hit någon antikvariskt kunnig person för rådgivning.

Lars klagar på dagens virkespriser och brist på kvalitet.
– Förr barkade man och fick ut riktigt virke.

Här halkar samtalet in på ett annat av biosfärområdets områden, Skogen som hållbar resurs. Lars har många tankar även om det och vi uppehåller oss en stund vid ämnet innan vi passar på att gratulera till biosfärpriset och önska lycka till med brygghuset. ■

EFTERLYSNING!

Är det någon som vill låna ut djur som kan beta på Mödängets strandängar i sommar? Kontakta Lars Hed på: lasslo.hed@gmail.com

Peter Mathisen. Foto: Anders Lundin.

De ger nytt liv åt våra vattendrag

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

Rivers of Life, som startade 2019 och skall pågå till 2026, är ett naturvårdsprojekt där syftet är att värna och återskapa de naturvärden som finns och har funnits i vårt vattenlandskap.

Var jobbar ni just nu och vad händer närmast? Vi ställer frågorna till Peter Mathisen, projektledare hos Länsstyrelsen Gävleborg.
– Vi har en del kvar att göra vid Västerhocklan där vi startade i juni -21. Vad vi gör är att återställa vattnet från flottningsskador, vi lägger tillbaka stenar och bygger om så att vattnets roll i landskapet blir som det en gång var. Något som gynnar många flera ekosystemtjänster och känsliga arter. Hur lång tid den sista biten tar beror på hur många maskiner vi sätter in, men vi kommer att hålla på under delar av 2023.

I planen ingår också att göra en demoyta en bit nedströms vid Stupet, inte långt från Voxnahed. Där kommer att finnas infoskyltar, vindskydd och en grillplats.
– Vi hoppas kunna sätta i gång när snön smält bort och vara klara innan hösten. Vi kommer att lägga ut platsen på Naturkartan så att det ska vara lätt att hitta dit. Platsen kommer dock inte att vara tillgänglig fullt ut för exempelvis barnvagnar eller rullatorer även om stigen är fin, varför vi planerar att anlägga ytterligare en publik plats längre fram i projektet.

NÄSTA STEG

– Nu har vi börjat inventera Voxnan och hoppas kunna börja restaurera där under 2023 efter att ha fått klart med inblandade markägare. Vi hoppas att börja någonstans nära Rullbo eller Hamra. ■

NU TRIVS ÖRINGEN I HOMNABO

■ TEXT BENNY BACKEBY

I Homnabo har det varit ett delvis permanent vandringshinder för fisk och andra vattenlevande arter under en lång tid. Det är några trärester efter en dåligt fungerande fiskväg och rester efter en damm och ett skibord som satt stopp för många fiskarter att vandra.

Nu har vandringshindret tagits bort och ersatts av stenblock för att bromsa vattnets framfart och skapat en för fisken gynnsam plats att hålla till på. Fisken får skydd bakom stenarna och kan där jaga sin mat. Stenar och död ved fungerar som transportörer av insekter ner till vattnet, men fungerar även för de vattenlevande larverna som en plats att krypa upp på för att sedan kläckas som sländor och andra insekter. En bit uppströms bron har man anlagt en lekplats för främst öringen. Lekplatsen består av natursten och grus i blandade

storlekar som passar bra för öringen att gräva ner sin rom i vid höstens lek.

POSITIVA REAKTIONER

Patrik Östlund bor nära platsen för åtgärden, han säger att han nog talar för alla boende i området när han säger – Det ser mycket bra ut och jag hoppas verkligen att öringen kommer att gynnas. Jag hoppas också att det blir ett fortsatt arbete efter Hässaån för att åter uppnå god ekologisk status igen. Vi har observerat att det finns en del öring i ån men även sett öringar som fastnat i de gamla damresterna som fanns där tidigare.

“*Härligt när alla är överens och åtgärden uppskattas, kanske främst av de som bor direkt vid vattnet.*”

Magnus på Hagströms vattenvård och miljörätt AB fick i uppdrag av Ovanåkers FVOF och Biosfärområde Voxnadalen att göra upprensningen.

– Jag märker att fler och fler förstår vinsten med att åtgärda hinder och biotopvårda vatten. Härligt när alla är överens och åtgärden uppskattas, kanske främst av de som bor direkt vid vattnet.

Även inom fiskevårdsområdet är man nöjd med resultatet.

– Vi är jätteglada att det har gjorts åtgärder i Homnabo. Det är ett led i att få fritt strömmande vatten i våra åar och bäckar. Det är viktigt att få tillbaka en väl fungerande fauna runt och i våra vattendrag. Vi tar sträcka för sträcka och tillsammans med biosfärområdet, markägare och entreprenörer som planerar och utför restaureringen så är förhoppningen att Hässaån ska få fria vattenvägar längs hela sträckningen, säger Christer Åsentorp som är ordförande i Ovanåkers Fiskevårdsområde. ■

Under besöket gjorde projektgruppen en vandring med fågelskådare vid Sässman. Restaureringen under slutet på 1990-talet och början av 2000-talet har gjort området betydligt attraktivare för fåglar och rekreation.

Det trasiga dämnet vid Hässjakvarn. Den potentiella konflikten mellan kulturhistoria och naturvård.

Hur påverkas vi av vattenrestaureringar?

■ TEXT & FOTO HÅKAN TUNÓN, SLU CENTRUM FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD UPPSALA

I början av hösten besöktes Ovanåker av forskare från Sverige, Schweiz och Finland. Avsikten med besöket var att få perspektiv på hur olika människor upplever sina platser och hur deras bild av och relation till områdena förändrades genom restaureringsåtgärderna.

FLER "SKYDDADE OMRÅDEN" TILL 2030

Inom den internationella diskussionen om hur man ska kunna motverka förlusten av biologisk mångfald har man lyft tankarna på ett 30-30-mål, det vill säga att 30 procent av land- och vattenområden ska ha ett skydd mot exploatering före år 2030. I juni 2021 beslutade också Europaparlamentet att 30 procent av EU:s yta ska vara skyddad natur före 2030. Det innebär emellertid att staterna troligen inte enbart kan förlita sig på formellt skyddade områden, som nationalparker och naturreservat, utan man måste även tänka lite nytt. Därför har begreppet OECM utvecklats, vilket står för *other effective area based conservation measures*. Detta beskriver andra informella metoder att bevara områden.

Avsikten med EU-projektet är bland annat att studera om restaureringsåtgärder av vattenområden leder till ett förändrat tänkande hos lokalbefolkningen så att framtida exploatering i praktiken blir "otänkbar". Kan man då säga att området blir ett "naturskyddsområde" utifrån lokalsamhällets värdesättande av områdets nya kvaliteter, men utan formellt skydd?

LOKALT BLIR GLOBALT

De områden som är av särskilt intresse i Voxnadalen är våtmarksängarna i Sässmanområdet, vandringshindren i Hässaån, Hans Lidmans "Svartån" det vill säga Mällånsboån och Flaxnan samt våtmarken öster om Mödånge. Det är områden som under det senaste seklet, genom människans markanvändning, har förändrats från sin ursprungliga form. Det lokala perspektivet och lokalsamhällets röster och berättelser är av stor betydelse i arbetet med att bevara biologisk mångfald lokalt och motverka klimatförändringarna. I projektet ingår också flera vattendrag och våtmarker i Finland samt en restaurerad slättsjö i Uppland. Vi hoppas därmed kunna samla in en mängd berättelser och tankar om vad dessa områden betyder för lokalbefolkningen och biologisk mångfald, och även dra lärdomar om hur detta kan påverka arbetet med restaurering och synen på naturområden även i andra delar av världen. En del av projektet siktar på att återkoppla dessa perspektiv till de internationella förhandlingarna i syfte att sprida lärdom också till global naturvårdspolitik. ■

Läs mer på www.slu.se/narrow

UPPROP!

Vi vill gärna höra din berättelse om dessa områden - Sässmanområdet, Hässaån, "Svartån" och våtmarken vid Mödånge! Om du vill delta i studien - hör av dig med namn, e-post och telefonnummer så försöker vi få till en intervju. Du kan också gärna skriva en egen berättelse om vad något/några av dessa områden betyder för dig och vilka värden du uppskattar, eller inte uppskattar, och skicka till hakan.tunon@slu.se.

Hässaån har stor potential då det är ett av de större biflödena till älven Voxnan. Mycket arbete kvarstår för att uppnå god ekologisk status, men vi är en bit på väg och tar steg för steg. Foto: Magnus Hagström

Magnus handleder och övervakar arbetet medan Janne Zetterkvist från P A Sjölund & Son HB styr spakarna galant från grävmaskinen. Foto: Khaled Zouroum

FOKUSOMRÅDE - SKOGEN SOM HÅLLBAR RESURS

Exkursion för kvinnliga skogsägare – ett lyckat grepp

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

En solig höstdag i oktober träffades ett tjugotal kvinnor i alla åldrar på skogen i Svartbo för att höra Björn Schols och Martin Karlsson berätta om skogsskötsel med inriktning på kvalitetsfura till byggnadsvård.

En av deltagarna var Emilia Forslin, 37, från Änga i Bollnäs. – När jag läste rubriken i annonsen "Är du kvinnlig skogsägare och nyfiken på Hälsingefura och produktion av kvalitetsvirke" kände jag mig otroligt träffad och bestämde mig direkt för att vara med.

Emilia och hennes bror ärvde skog och gård när fadern gick bort för fem år sedan. Emilia som då bodde i Stockholm bestämde sig för att flytta upp och bor sedan ett år tillbaka permanent i Änga. Dagen i Svartbo var lyckad ur fler aspekter menar hon.

– Det var roligt att träffa er inom biosfärgruppen som håller på med det här, men också att knyta kontakt med andra skogsägande kvinnor.

Att inbjudan specifikt riktade sig till kvinnor var bra anser hon. – Jag tror inte att jag skulle ansträngt mig så mycket som jag gjorde för att kunna vara med om det inte varit för det. Jag gillar att prata skog med min omgivning och har lyckats bli ganska insatt. Det är roligt att prata med gubbarna också men det är väldigt varierande hur mycket nytt de tar till sig.

NYTT UTBILDNINGSMATERIAL – KVALITETSPRODUKTION AV TALLVIRKE

I samband med exkursionen presenterades för första gången det utbildningsmaterial som nyss lämnat tryckpressarna. Med det här utbildningsmaterialet vill Biosfärområde Voxnadalen påbörja en synvända där flera skogsägare satsar på en kvalitetsproduktion av tallvirke.

Inom vårt fokusområde "Skogen som hållbar resurs" ska biosfärområdet verka för ett variationsrikt skogsbruk, till nytta för människorna som lever här och för den biologiska mångfalden. Bland annat genom att bevara och utveckla de lokala traditionerna kring produktion av kvalitet-

stimmer för att långsiktigt säkerställa byggnadsvårdens behov samt att belysa hyggesfria metoder och fler sätt att bruka skogen på. Detta ses som den första av flera kommande delar i en utbildningsserie som kommer att omfatta skogen i ett helhetsperspektiv. Materialet har sammanställts och producerats genom ett projekt som finansieras av Region Gävleborg och drivs i regi av Biosfärområde Voxnadalen.

Hur får jag tag i materialet?
Det tryckta utbildningsmaterialet är kostnadsfritt och kan beställas genom att kontakta info@voxnadalen.org.

Utbildningsmaterial. Foto: Benny Backeby

Emilia Forslin. Foto: Khaled Zouroum

HYGGESFRITT

Emilia vill lära sig mer om hyggesfritt skogsbruk och vad man kan vinna på det.

– Klimat och miljö är viktigast för mig men det är inte alla som vill, eller kan, offra sin skogsinkomst för det. Men det är viktigt att se om man också kan spara in kostnader genom att välja den metoden. Jag säljer gärna till en sådan här grej som Voxkedjan, heller än till ett vanligt skogsbolag då jag vet att mina stammar går till byggnadsvård.

Dagen som helhet gav en hel del nya intryck för Emilia.

– Jag fick en tankeställare om att det är bra att tänka till från början, jag kommer titta mer noggrant på min skog. Jag kände också att randbarkning är något jag absolut vill testa. Det verkar rätt enkelt, men det måste vara rätt tid på året och så fick vi veta hur man skulle göra om en stam är lite böjd. Det skulle vara bra om det fanns någon samlad information om det också, som det utbildningsmaterial vi fick med oss hem. ■

FOKUSOMRÅDE - SKOGEN SOM HÅLLBAR RESURS

Utsyning, Martin Karlsson med klave i hand. Foto: Peter Hoelstad

Voxkedjan – vi gräver där vi står

■ TEXT MIKAEL SCHERDIN, KONTAKTPERSON VOXKEDJAN/HÖGSKOLAN GÄVLE

Nu har Voxkedjan som ekonomisk förening funnits och verkat ett tag. Vi har som många redan vet arbetat med både produktutveckling och att utveckla organisationen att bli en framtida utvecklande kraft för både skogsägare och träförädlade företag.

Den senaste tiden har vi fokuserat mycket på två mål, dels att få fler skogsägare att bli Voxgårdar, dels att skapa mer arbetstillfällen genom att öka företagets styrka. Få mera fart – helt enkelt.

Vi har därför ringat in ett antal intressanta områden för att kunna ta mer raska steg; arbeta fram ett större finansieringspaket för att långsiktigt accelerera arbetet. Föreningen behöver stärka sin organisation för att driva innovationsarbetet till nästa nivå, dels att vidareutveckla de tankar och idéer som finns kring varumärken och gemensam marknadsföring av medlemmarnas produkter, dels internleveranser.

LOKALA VÄRDEKEDJOR

Internleveranser är ett ypperligt sätt att nyttja varandras styrkor och utveckla

föreningen inifrån på ett smart och hållbart sätt. Att utveckla lokala värdekedjor med att "gräva där vi står", bygger styrka och förtroende med enkla steg. Internleveranser kanske inte låter så fantastiskt nyskapande, men måste det vara nyskapande för att få företag att växa? Kanske räcker det med att se om vi kan öka den lokala tillverkningen, minska spill, använda spill till nya produkter för att förbättra hållbarhet och öka produktivitet. Tillsammans. Så tänkte vi. Så vi startade arbetet.

De bearbetande företagen är många och vi har flera sågverk samt några större företag som alla kan arbeta tillsammans och köpa av varandra för bättre och mer effektiv förädling med mindre transporter som skapar förbättrade affärsrelationer.

Det finns en rad områden att utveckla, med hjälp av internleveranser som "metod", allt från ett lite mer komplext område som "fetved" som kanske tar flera år att utveckla, till enklare områden med klara specifikationer på leveranser som går att starta omgående.

FURAN

Voxkedjan som förening har fungerat som diskussionspart i sammanhanget och möjliggjort möten mellan olika

lokala företag. Överenskommelsen är nu klar – nu fattas bara råvaran. Högkvalitativa fura som är bra nog för högkvalitativa produkter. Men även det skall gå med ett växande nätverk av gårdar som vill leverera mindre, men högkvalitativa tallar, till goda ändamål.

Allt oftare ser vi att Voxkedjan inte bara kan skapa jobb och mervärden lokalt utan också "mening" för den skogsägare som har sparat sina tallar i många år – för ett bättre syfte. ■

Fönsterbåge av fetved. Foto: Daniel Ljungberg

Hur kommer framtidens multifunktionella skogslandskap att se ut? Foto: Peter Hoelstad

Vi är med och visar vägen till framtidens multifunktionella landskap

■ TEXT HANNA ALFREDSSON

I forskningsprojektet Landsvägar ska ny kunskap och metodik tas fram för att främja framtidens multifunktionella landskap. Biosfärområde Voxnadalen har en central roll som testyta i ett av delprojekten som fokuserar på utmaningar och möjligheter med att säkerställa multifunktionalitet i skogslandskapet.

Men vad innebär ett multifunktionellt landskap egentligen? Vi tog ett snack med Sara Holmgren, forskare vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala och projektledare för Landsvägars delprojekt om skogslandskapet. – Vi använder ordet "multifunktionella landskap" för att belysa den mångfald av arter, ekosystemtjänster, intressen, aktiviteter och behov som samtidigt existerar i våra landskap. Om vi ska uppnå en hållbar förvaltning av våra landskap behöver denna mångfald både förstås och beaktas.

Idag är naturens rikedom hotad i alla sorters landskap. I skogen och odlingslandskapet, i haven och på fjällen, och faktiskt även i våra städer. Det faktum att endast ett av sexton miljö-kvalitetsmål som riksdagen beslutat om uppnås talar sitt tydliga språk.

– Vi kan inte ta landskapets fortsatta förmåga att producera varor och tjänster åt människor för givet. Om vi ska uppnå satta miljömål och samtidigt säkerställa landskapets produktion av ekosystemtjänster även för framtida generationer behöver vi förändra dagens förvaltning av våra landskap. Varken dagens politiska styrning eller de praktiska åtgärder som genomförs i olika sektorer är tillräckliga.

FÖRÄNDRINGAR KRÄVS

Det behövs alltså grundläggande reformer, från politik till praktik, för att säkerställa framtida generationers och samhällets välbefinnande. Och det är just här Landsvägar kommer in. Frågor som forskningsprojektet ska söka svar på är exempelvis "Hur kan politik och praktik utvecklas för att stärka biologisk mångfald och skogarnas motståndskraft i ett förändrat klimat" och "Vad händer när politik och praktik arbetar för att förändra dagens förvaltning på olika nivåer i samhället"

Sara förklarar vilka mål projektet har, vad de vill uppnå.

– Vårt mål med Landsvägar är att utveckla kunskapen om vad som behöver förändras, och hur det kan göras på ett sätt som skapar bred uppslutning. Härifrån är sedan målet att utveckla nya strategier för planering, styrning och beslut som kan stärka både biologisk mångfald och de olika landskapens många andra värden.

Det lokala samarbetet är viktigt.

– I projektet ska vi samarbeta nära med lokala och regionala aktörer i Voxnadalen. På så vis kan vi rota de projekt-övergripande frågorna i ett lokalt sammanhang och lära av pågående förändringsarbete.

Sara Holmgren. Foto: privat

Hur kom det sig då att just Voxnadalen är ett av Landsvägars "landskapslaboratorier"?

– Vi valde tidigt att snegla på Gävleborgs-regionen då vi tyckte att den regionala skogsstrategin hade en intressant ingång. Sedan fick vi kännedom om Biosfärområde Voxnadalen där skogen som hållbar resurs är ett av fokusområdena. Vi tog då snabbt kontakt för att utforska samarbetsmöjligheter och vi är jätteglada för att ha kommit igång, avslutar Sara.

DELPROJEKT OM SKOGEN

En av de forskare som arbetar i delprojektet är Max Whitman, doktorand vid Uppsala universitet och med rötter i Hälsingland. Max har precis avslutat två intensiva dagar med intervjuer när vi möter upp honom över en fika i Alfta. – Just nu jobbar jag med att göra en första kartläggning av den mångfald av perspektiv som finns kring dagens och framtidens skogar i biosfärområdet. Alla jag har hört av mig till för intervjuer har varit positiva och tycker att ett projekt om multifunktionella landskap låter spännande. Jag ser fram emot att lära känna Voxnadalen, skapa nya kontakter och bygga förtroende.

Intervjuerna med ett brett spektrum av lokala och regionala intressenter ska ge insikt i vilka ingångspunkter som kan öppna upp för samtal i en kommande serie workshops som projektet ska genomföra i biosfärområdet.

– Redan i början av nästa år kommer vi att arrangera workshops som syftar till att samskapa olika visioner kring

Hanna Alfredsson och Max Withman. Foto: Benny Backeby

multifunktionella skogar och mångbruk. En bred skara intressenter kommer att bjudas in att delta i den här processen, förklarar Max.

Max har också egna förhoppningar om att workshoparna ska bli ingångspunkter till att utveckla nya projektidéer som kan genomföras i samarbete med lokala intressenter och biosfärområdet.

–Jag hoppas att samarbetet med biosfärområdet leder till att forskningen inte bara blir abstrakt, utan att den faktiskt leder till fortsatta ambitioner och utveckling av ett multifunktionellt skogslandskap i Voxnadalen. Att det blir en win-win helt enkelt.

“ Vi valde tidigt att snegla på Gävleborgs-regionen då vi tyckte att den regionala skogsstrategin hade en intressant ingång.

Det har blivit dags att avsluta samtalet och ta helg. Men innan det är dags för Max att återvända till Uppsala väntar en helg med svamplockning i skogarna kring släktgården utanför Arbrå. ■

LANDSVÄGAR

Forskningsprojektet LAND-PATHS/ Landsvägar har som mål att ta fram nya strategier för planering, styrning och beslut som kan stärka landskapets biologiska värden samtidigt som en hållbar användning av naturens många nyttor för människa och samhälle främjas.

I olika delprojekt ska Landsvägar fokusera på de fem landskapstyperna skog, odlingslandskap, kust och hav, samt stad och fjäll. Projektet som är tvärvetenskapligt löper över fem år och leds av Uppsala universitet i samarbete med forskare från Sveriges Lantbruksuniversitet, Stockholms universitet och Södertörns Högskola. Naturvårdsverket är finansör av projektet.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Fotosyntes, pollinering, friluftsliv och träråvara är alla exempel på ekosystemtjänster. Begreppet används för att skapa förståelse för att människors överlevnad och välbefinnande är beroende av de tjänster som ekosystemen ger. Ekosystemtjänster synliggör på så sätt vårt beroende av fungerande ekosystem.

Hur vi använder mark och vatten, planerar och bygger avgör om vi kan bevara och utveckla ekosystemens kapacitet att leverera ekosystemtjänster.

Källa: Naturvårdsverket

SNART STÅR ÄNGARNA I BLOM

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

I september såddes sammanlagt tio kilo ängsfrö ut på en yta i Karlslund i Bollnäs och vid Kyrksjön i Ljusdal. Inom några år ska både människor och pollinerande insekter kunna njuta av prunkande sommarängar.

Sofie Zetterlund, kommunekolog i Bollnäs berättar om arbetet. –Under sommaren har ytan, som är 2 200 kvadratmeter slagits två gånger av Bollnäs Bostäder och man har sedan tagit bort det slagna gräset så att det inte ska ligga kvar och ge näring åt marken. Därefter har ytan harvats innan det var dags för sådd.

Fröblandningen är en så kallad Norrlandsblandning och de flesta fröer har samlats in i närområdet, något som är en fördel då de är anpassade till vår klimatzon. Blandningen består av sex olika gräsarter och 21 blommande örter. Bland gräsen finns röd- och färsvingel, två sorter som är lätta att känna igen även om man inte alltid har koll på namnen. Här kommer vi också att se den höga och böljande krustäteln samt den lite ovanligare fjällgröen med sin korta och täta vippa. Bland de blommande örterna kommer vi att se den rödlila backnejlika, gullris, ängsklocka som är Dalarnas landskapsblomma, johannesört, midsommarblomster och flera olika fibblor. – Allt kommer inte att blomma det första året, men inom några år kommer vi få fina ängar. Tillsammans med Ovanåker

och Ljusdal har vi köpt in en slätterbalk, områdena ska slås på sensommaren. Det hö vi får kommer vi att ta rätt på, det ska komma till nytta för några djur.

Kanske till de kor som betar på slalombacken?

BLÅSIPPAN UTE I BACKARNA STÅR...

Den rara sippan, som är fridlyst i hela landet, har nu fått bättre livsmiljö vid Kyrksjön i Ljusdal. Hela sträckan runt sjön i centrala Ljusdal inventerades den 12 augusti 2020 av Stefan Olander. Sträckan innehåller omväxlande natur med både öppna grönytor, skog, stränder och gamla träd och är ett populärt promenadstråk. På den ena sidan av sjön finns en lokal med blåsippor där skogen dock växt sig för tät.

– Vi har nu glesat ur och lättat upp granbeståndet för att gynna blåsippan med ökat ljusinsläpp, berättar Niklas Svensson, kommunekolog i Ljusdal.

Liksom i Bollnäs har man också sättn frö på marker där det tidigare funnits gamla slätterängar.

– Där har man tidigare gått med hackslåt och lämnat kvar materialet. Vid senaste slättern tog vi bort gräset och eftersom det är mager sandmark på platsen så hoppas vi att det kan fungera med att anlägga en äng. Vi funderar också på att sätta pluggplant till våren för att få ett snabbare resultat.

Både i Ljusdal och Bollnäs finns planer på fler ängsmarker. ■

Prästkragar och blålockor i blom. Foto: Hanna Alfredsson

Skylltar informerar om ängsmarker på de utvalda ytorna. Insekshotellet står redo att inredas till våren. Foto: Khaled Zouroum

Blåsippa. Foto: Hans Ollonen

Fluga i närstudie. Foto: Hans Ollonen

Med blick för naturens mångfald

■ TEXT HANNA ALFREDSSON

Vid bostadsområdet Ängen i Alfta genomförs insatser för att gynna ängsväxter och biologisk mångfald. En som har tagit initiativ till att följa och dokumentera utvecklingen av ängarna är Hans Ollonen som är boende i området och dessutom en flitig naturfotograf.

– Nu kan jag bara ta kameran och gå direkt utanför dörren för att fota blommor och insekter, säger Hans.

För när det kommer till motiv är det just naturens mångfald kombinerat med makrofotografering som inspirerar Hans. Makrofotografering är enkelt uttryckt extrema närbilder.

– När jag började ta makrobilder av blommor och insekter var det som att en helt ny värld öppnade sig, det är väldigt fascinerande! Dessutom är det rofyllt att skåda naturen genom fotolinsen och som en bonus får man en bra bild med sig hem, fortsätter Hans.

Intresset för att vara ute i naturen hänger med sedan barnsben, men intresset för fotografering väcktes först i vuxen ålder efter att ha gjort ett spontanköp av en systemkamera.

– Kameran var ett bra komplement till när jag ändå var ute i naturen, efterhand ville jag lära mig mer om foto och på den vägen är det.

Hans är medlem i Alfta Edsbyns Fotoklubb och genom klubbens aktivitetsgrupp har han tagit initiativ till ett fotoprojekt som ska följa den långsiktiga utvecklingen av ängarna på Ängen. I projektet ska de prova nya fototekniska grejer med fokus på makro, och förhoppningsvis också kunna bidra till att identifiera många av de fjärilar och insekter som besöker ängen.

Med målet att fortsätta utveckla sitt fotograferande har Hans fler naturfotoprojekt i pipeline men några detaljer är han ännu inte beredd att avslöja. Så återstår gör att med spänning följa Hans och Alfta Edsbyns Fotoklubb dokumentation av ängarna och kanske har vi till och med en framtida fotoutställning att se fram emot? ■

“Kameran var ett bra komplement när jag ändå var ute i naturen.”

Hans Ollonen. Foto: Hanna Alfredsson

AKTION FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

Bostadsområdet Ängen i Alfta är ett av flera områden där åtgärder görs för att gynna ängsväxter och pollinerande insekter. Området vid Ängen valdes ut eftersom där redan finns en viss befintlig ängsflora, som nu tas om hand på ett bättre sätt med anpassad skötsel. Vissa ytor har också kompletterats med utplantering av fler sorters ängsväxter. Men för att insekterna ska trivas behöver de inte bara mat utan även en bostad. Därför har depåer med död ved, gräsbalar och insekshotell placerats ut i området. Åtgärderna för att skapa mer ängsmark fortsätter under 2023.

Ladan, en del av kulturlandskapet

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

Ladan är något av det mest klassiska vi har i den svenska landskapsbilden. De för tankarna till barndom, doft av hö, sommar och idyll. Vad som nu sker är att en månghundraårig del av vårt kulturlandskap är på väg att försvinna.

Redan 1998 startade kommunen därför ett ladurenoveringsprojekt vid Hömyren vilket gav positiva effekter på kulturmiljön då många lador kunde räddas från förfall. Nu har arbetet tagits upp igen på samma område, sammanlagt rör det sig om 63 byggnader som har inventerats och skall åtgärdas i två etapper. Arbetet startade 2021 och beräknas pågå under hela 2023.

En av de ansvariga för projektet är Hanna Gäfvert, arkitekt på Ovanåkers kommun.

– Jag har, tillsammans med Håkan Hildingsson, varit med och tagit fram den inventering som ligger till grund för åtgärderna och är antikvarisk kontrollant gentemot Länsstyrelsen som beviljat medel till projektet. Jag ska helt enkelt se till att vi inte far iväg och gör något tok, att vi uppfyller de antikvariskt uppsatta målen.

Åtgärderna handlar främst om röjning, grävning, lyft, byte av enstaka stockar samt rätning och målning. Material som byts

Före och efter. Foto: Khaled Zouroum

Hanna är väl lämpad för uppgiften. Förutom att hon är arkitekt har hon också en antikvarisk utbildning. Dessutom är hon timmerman. Foto: privat

ut skall ha samma kvalitet och funktion och utformning men däremot accepteras att man byter framställningsmetod. – Vi blandar inte in nymodigheter men ibland får man göra avvägningar. En tidigare bilad syllstock kan till exempel bytas till en sågad stock om den till exempel sätts under panel.

Återanvändning av befintliga detaljer eftersträvas. Det kan exempelvis gälla spik, gångjärn, lås och liknande. Vid komplettering skall spik och skruv vara av samma utförande som befintligt. I de fall där handsmidd spik använts kan denna kompletteras med klippspik. Renoveringen sker naturligtvis efter godkännande från fastighetsägarna, deras insats i projektet är att forsla bort och lagra de saker eller material som töms ur ladorna.

Projektet är nu inne i sin andra etapp med fokus på att restaurera de lador som kategoriserats som lador med mer tids- och kunskapskrävande behov. Här har en prioriteringsordning gjorts där man börjar med de lador som man bedömer som karaktäristiska genom sitt utförande och sin placering. Lador som kan anses förtydliga bilden av mångfalden i det öppna odlingslandskapet.

– När arbetet med Hömyren är klart är vår ambition att fortsätta med andra områden och vi sneglar lite på Sässman. Men vi kommer inte att kunna rädda alla lador i kommunen. Vi måste alternativt prioritera de objekt som syns och som därmed har störst inverkan på kulturlandskapet. Det är mängden lador som räknas inom detta projekt, inte enskilda objekt. ■

LADAN GYNNAR BIOLOGISK MÅNGFALD

Ytterligare ett skäl att bevara ladorna är att dessa har stora naturvärden.

Ladorna är ofta boplatser för fladdermöss och fåglar. Även sällsynta lavar, som ladkantlav, trivs på gammalt virke. Ladan bidrar därför till den biologiska mångfalden och fungerar som spridningsvägar för djur och växter. För att det skall fungera optimalt är det viktigt att det finns många byggnader bevarade och att de är åtskilda från varandra. Då ökar möjligheten för arterna att sprida sig och man undviker isolerade kolonier, som har större risk att försvinna.

Ladda gärna ner broschyren Lavar på lador, biologisk mångfald i ladans landskap, utgiven av Riksantikvarieämbetet

Kossor i skidbackarna – succén fortsätter

■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

Både på Gårdtjärnsberget och på Bolleberget hade vi glädjen att se betande djur förra sommaren. Ett koncept som förenar både nytta och nöje.

– Vi har bara fått positiv respons på initiativet med betesdjur i skidbacken och allt har funkat smidigt. Vi planerar för en fortsättning kommande sommar, uppger Hanna Alfredsson, koordinatör för Biosfärområde Voxnadalen.

I Bollnäs har man gjort samma erfarenhet säger Sofie Zetterlund, kommunekolog. För Bollnäs del blir det tredje sommaren med kor i backen.

– Besökarna har uppskattat både att djuren går där och att det gynnar den biologiska mångfalden. En bonus är också att vi spar in åtskilliga skattekonor på att låta korna göra jobbet istället för att vi ska ha personal som går och röjer.

Edsbyns IF Alpina har under tidigare år gått och röjt stora delar av backen för hand, något som har varit ett heldagsjobb och involverat massor av människor.

Kor på slalombacken i Edsbyn. Foto: Josefín Nygren, Sveriges Radio

Att låta djur beta i backen har därför varit en välkommen lösning för klubben.

– Överdelen av slalombacken var mycket lätt att röja och där hade korna gjort ett bra jobb. Det var mer kvar i nederdelen av backen och där har vi haft en traktor även i år. Kanske det går att släppa ner korna lite tidigare nästa år, säger Ruben Fritzon, ordförande i Edsbyns IF Alpina. ■

Öppen by i Fågelsjö ■ TEXT HÄLLPETTERS MARIA BERGSTRÖM

Det händer saker i gränsmarkerna. Här finns ett stort intresse av att inrikta ett arbete mot biologisk mångfald, ängsvård och traditionell vård av kulturlandskapet kring Bortom Åa och Fågelsjö.

Detta berättar Anders Heggstad, engagerad bybo.

– I början av november hade vi en första arbetsdag i ett nytt litet projekt som heter Öppen by, där vi är nio fastighetsägare som gått samman. Då röjde vi sly på våra ägor och började återställa gamla ängsmarker. Vi har också hjälpts åt och markerat ut ett 100-tal större tallar och björkar som Siljan Skog kommer att avverka nu i vinter. På sikt är målet att omvandla tallskogen, som kryper sig allt närmare och står inne i byn, till öppna ängder och lundmarker med mesta möjliga biologiska mångfald. Vi vill alltså gynna exempelvis salix, hägg, brakved, al och olvon på de områden som inte passar för öppen äng.

Det har länge talats om behovet av betande djur på Bortom Åa och särskilt de senaste åren när kulturmarkerna runt gården växt igen. Cirka sju kilometer från Fågelsjö ligger också Acksjöbergsvallen som tidigare tillhörde Världsarvet Gammelgården bortom Åa men som idag förvaltas av Svea Skog. Det finns en tanke om att låna in djur och buföra mellan gammelgården och fäboden, som man gjorde förr. Kanske rent av göra det till ett publikt event och låta besökare gå med under delar av sträckan eller hela vägen. Varför inte skylta upp den gamla klövjestigen och ordna lite bänkar på lämpliga rastplatser och känna lugnet när djuren vilar och idisslar.

– Att buföra mellan Bortomåa och Acksjöbergsvallen låter som en dröm! Redan som 20-åring arrangerade jag en slätterafton på vallen, det vore roligt om stället fick liv igen.

Fågelsjö är något av biosfärområdets treriksrös. Byn ligger i Orsa finnmark i Dalarna men tillhör Ljusdals kommun i Hälsingland och sorterar därmed under Gävleborgs län.

– Det är roligt att vara en del av biosfärområdet även om vi inte har full koll ännu vad det innebär. Men vi ser fram emot att ha tätare kontakt med organisationen framöver. ■

Ditt nästa besök i Voxnadalen börjar på

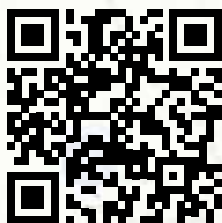
Naturkartan

Ladda
ner appen
gratis!

Foto: Richard Westling

Besök hemsidan eller ladda ner appen för att hitta spår, leder, stigar, vindskydd, platser och andra smultronställen. Du kan lägga till platser på din personliga lista, skriva ut kartor för planering eller använda appen för att navigera eller hitta nya äventyr där du befinner dig för stunden. Upptäck och utforska vårt biosfärområde med Voxnadalens bästa guide på Naturkartan.

Hämta i
App Store

LADDA NED PÅ
Google Play

naturkartan.se/voxnadalen